

styczne; 4. Rabini i Duch prorocki; 5. Przekaz rabinacki; 6. Jeremiasz i jego szkoła; 7. Nauczyciel Sprawiedliwości i Melchizedek; 8. Tożsamość historyczna Nauczyciela Sprawiedliwości; 9. Greckie użycie słowa didaskalos; 10. Zwięzłe i indywidualne nauczanie; 11. Prorocy i znaki; 12. Jezus i Jego nauczanie; 13. Słuchanie i działanie jako obowiązki dydaktyczne; 14. Wyrocznie prorockie we wczesnym chrześcijaństwie).

Książka S. Byrskoga jest bardzo interesująca i pouczająca, gdyż autor w sposób przystępny i ciekawy wykorzystuje konkretne teksty literatury judaistycznej i chrześcijańskiej. Skandynawski uczoney przybliża współczesnym czytelnikom proces przekazywania tradycji tekstualnej, która zakotwiczona jest w słowach i czynach Jezusa Chrystusa i dalej wiedzcie przez najbliższy krąg uczniów Nauczyciela z Nazaretu aż do tekstu spisane go przez Ewangelistów.

MISJA DUCHA ŚWIĘTEGO W KRÓLESTWIE BOŻYM NOWEGO PRZYMIERZA

Ks. Józef Kudasiewicz

Benita Skrzyp SCPN, *Misja Ducha Świętego w Królestwie Bożym Nowego Testamentu*, Wyd. Naukowe PAT, Kraków 2001, s. 292

Jest to tytuł rozprawy doktorskiej, którą autorka s. Benita Skrzyp pisała pod kierunkiem o. prof. Augustyna Jankowskiego, Nestora egzegetów polskich. Ukazała się w serii rozpraw doktorskich PAT w Krakowie w 2000 roku. Na temat Ducha Świętego ostatnio ukazało się dużo publikacji, które wylicza Doktorantka, ale mają one w przeważającej części charakter wielkich syntez pneumatologii całej Biblii, poszczególnych Testamentów lub biblijnych autorów. Rozprawa Siostry Benity ma sformułowanie problemowe: „Mi-

sja Ducha Świętego w królestwie Bożym Nowego Przymierza”. Rozumiem ten tytuł w ten sposób, że nie chodzi autorce o misję Ducha Świętego w Nowym Przymierzu *in genre*, lecz o misję Ducha Świętego w królestwie Bożym Nowego Przymierza. Przy tak ustawionym tytule można w pracy dać odpowiedź na ciągle dyskutowany problem relacji królestwa Bożego z Kościołem. Skrajnie problem ten ujął A. Loisy: „Chrystus założył królestwo Boże a powstał Kościół”. Problem ten zajmuje również poczesne miejsce w liście kard. J. Ratzingera „Dominus Iesus”. Jeżeli uzasadnimy egzegetycznie, że Duch Święty działa w królestwie Bożym i w Kościele, oznacza to, że moce królestwa są obecne i działają w sposób szczególny w Kościele Jezusa. Nie wiem czy Ojciec Promotor zgodzi się na taki tok rozumowania?

Rozprawa siostry Benity składa się z bibliografii (s. 12-24), trzech obszernych rozdziałów (s. 33-277) i zakończenia. Bibliografia ułożona jest logicznie i metodycznie według zasad stosowanych w rozprawach biblijnych. Doktorantka, jak na polskie warunki, zebrała bardzo obfitą i najnowszą bibliografię polską i zagraniczną. Budzi podziw wielojęzyczność tej literatury: od niemieckiej do angielskiej, od francuskiej do włoskiej. Poloni etiam citantur. Z nowszych nie spotkałem tylko komentarza do Łk F. Bovon (EKK). Bibliografia ta nie tylko jest w wykazie, ale jest wykorzystana w całej rozprawie.

We „Wstępie” Autorka podaje najpierw aktualność problematyki pneumatologicznej. Następnie referuje stan badań w tej dziedzinie. Szkoda jednak, że ogranicza się w tym tylko do literatury polskiej lub tłumaczonej na język polski. W bibliografii ma wiele interesujących dzieł pneumatologicznych, które można by tu wspomnieć. Wniosek jednak z tego stanu badań wyciąga poprawny: brak „opracowań dotyczących... Ducha Świętego w powiązaniu z różnymi tematami m.in. relacji Ducha i ludu Bożego czy Ducha i Kościoła” (s. 28). Precyzuje jasno cel rozprawy: celem niniejszej pracy jest znalezienie tych tekstów biblijnych, które byłyby w bezpośredniej a także pośredniej relacji Ducha Świętego i królestwa Bożego, tak by uchwycić wzajemny związek tych relacji od Starego Te-

stamentu poprzez Ewangelie, Dzieje i Listy Apostolskie. Chodzi o próbę syntezy teologicznej dotyczącej tekstów powiązania „Ducha z królestwem Bożym w świetle całej Biblii”. Cel jest sprecyzowany jasno. Nastąpiło jednak w stosunku do tytułu poszerzenie zakresu badań. W tytule było „Nowe Przymierze” tu zaś „cała Biblia”. Można było to poszerzenie pokazać w tytule. Poprawnie opisuje metodę badań i charakteryzuje źródła. Bardzo cenne jest sięgnięcie do tzw. „źródeł pośrednich”, tj. do literatury środowiska.

Corpus rozprawy składa się z trzech rozdziałów. W rozdziale pierwszym (s. 33-88) przedstawiła Doktorantka ideę królestwa mesjańskiego i przejawy działania Ducha dla Mesjasza i ludu mesjańskiego; wykazała, że działalność Ducha łączy się z przywódcami ludu Bożego a szczególnie z królami teokratycznego królestwa. Izajasz zapowiada dar Ducha dla Mesjasza-Króla i dla ludu mesjańskiego. Misja Ducha łączy się z ideą królestwa Boga poprzez działanie w królu i ludzie teokratycznym.

Drugi rozdział (s. 89-195) poświęciła Doktorantka analizie tekstów Ewangelii, w których występuje *pneuma*. Bardzo gruntownie i wszechstronnie analizuje te teksty, które mówią o roli Ducha w poczęciu i działalności Mesjasza (Łk 1,26-38; 4,16-30; Mt 12-28). W rozdziale trzecim (s. 197-277) analizuje opisy tzw. Pięćdziesiątnicy Jana (20,22n) i Łukasza (Dz 2,1-47). Ostatnie stronicę poświęciła relacji „Duch Święty a królestwo Boże” w rozumieniu św. Pawła. W sposób szczególny i pogłębiony analizuje teksty Rz 14,17 i 1 Kor 4,20, w których Duch Święty występuje w ścisłej relacji z królestwem.

Na uwagę zasługuje poważny temat rozprawy, który rzuca światło nie tylko na relację „Duch Święty – królestwo Boże”, ale również pośrednio na stosunek królestwa Bożego do Kościoła. Właśnie Duch Święty, który działa w jednym i drugim wskazuje, że między tymi dwoma rzeczywistościami istnieje związek. W Kościele działają moce królestwa Bożego; Kościół jest uprzywilejowanym miejscem królestwa. Analizy swe opiera na tekstach oryginalnych. W całej rozprawie od początku do końca widać wielką troskę Doktorantki w precyzji pojęć *pneuma* i *basileia*. In-

terpretuje Biblię przez Biblię, dlatego tyle miejsca poświęca prehistorii zagadnienia w Starym Testamencie. Bardzo pozytywnie i wysoko oceniam częste odnoszenie się przy wyjaśnianiu niektórych ważnych pojęć i tematów do literatury judaistycznej i qumrańskiej, którą cytuje bardzo obficie. Oto niektóre przykłady: przy wyjaśnieniu *pneuma* (s. 59-62); przy darach Ducha (s. 72-75); Duch świętości udziałem wspólnoty mesjańskiej (s. 84-88); katalogi cnót w tekstach qumrańskich (s. 241 ns.). Następną cechą bardzo pozytywną egzegezy Doktorantki jest badanie gatunków i struktur literackich przy analizie całych perykop. Na przykład Dz 2,1-47 (s. 203-231). Na wielu stronicach rozprawy spotykamy bardzo ciekawe próbki egzegezy narracyjnej. Używa często przedstawień graficznych, co naocznie pokazuje budowę perykopy (np. s. 211 ns.). Badania perykop synoptycznych pokazują, że Autorka poprawnie stosuje metodę historii redakcji. Opowiada się za pierwszeństwem Marka i istnieniem źródła Q, jak zdecydowana większość egzegetów polskich (zob. 91-93). O dużym odczytaniu, a nawet o pewnej erudycji świadczą bardzo bogate w treść przypisy. Autorka nie tylko cytuje dzieła, z których czerpie, ale ma szereg przypisów, które mają charakter małej noty. Przykładów tych jest bardzo dużo. Na s. 50 nota 84 podaje różne znaczenia rzeczownika *pneuma*; na s. 66 nota 134 podaje różne poglądy na temat Iz 11,1-9; na s. 116 nota 89, różne opisy teofanii; s. 121 nota 108 – symbolika gołębic. Te przypisy-noty odciążają główny tekst od zbędnych szczegółów i są świadectwem odczytania Doktorantki. Jest to cecha często spotykana w niemieckich rozprawach dyplomowych. Siostra Benita unika skrajnych, czy awangardowych rozwiązań. Kiedy jednak widzi sens nowej interpretacji i poważne jej uzasadnienie, to nie waha się jej przyjąć. Na przykład J 19,30 – *paredoken to pneuma*, wbrew wszystkim tłumaczeniom polskim s. Banita tłumaczy nie o zwykłej śmierci, lecz o przekazaniu Ducha, co jest równoznaczne z pojęciem tchnienia. Formuła ta ma podwójny sens: może oznaczać śmierć i przekazanie Ducha Świętego „tym, którzy stali pod krzyżem a szczególnie Matce, która symbolizo-

wała kościół” (s. 200n). Interpretacja ta od O. Mollat (BJ) ma coraz więcej zwolenników. Przyjmuje ją również Papież w jednej z katechez o Duchu Świętym. Do najlepiej opracowanych tekstów zaliczam te, w których wyraźnie występuje związek między Duchem Świętym a królestwem Bożym: Rz 14,17; 1 Kor 4,20; Mt 12,28; Łk 11,20; J 3,5). Gdyby te teksty były omawiane razem i chronologicznie, wtedy mielibyśmy piękną syntezę tego zagadnienia: Co to jest i co nie jest królestwo Boże (Paweł). Mesjasz, *pneuma* a królestwo (synoptycy); wejście do królestwa (Jan). Ich rozdzielnie w różnych miejscach nie pokazało tej pięknej syntezy.

Każde ludzkie dzieło obok walorów posiada braki. Najwięcej znaków zapytania budzi struktura rozprawy. Tytuły I i II rozdziału oparte są na kryterium chronologicznym – Stare Przymierze i Nowe Przymierze. Natomiast rozdział III sformułowany jest problemowo, tematycznie. W brzmieniu tego rozdziału – „Kościół nośnikiem królestwa Bożego w mocy” i porównaniu go z poprzednimi oczekuje się, że w nim zawarta jest synteza dwóch poprzednich, gdy tymczasem zawiera on dalszą część egzegezy. J 20,22; Dz 2,1-47; Rz 14,17; 1 Kor 4,20. Przy strukturze podanej przez Doktorantkę, teksty zostały umieszczone poza Nowym Przymierzem. Następnie św. Paweł, chronologicznie najstarszy, został umieszczony na końcu rozprawy. Przy takim układzie Siostra nie uchwyciła rozwoju badanego tematu. Wydaje mi się, że po Starym Testamencie można by umieścić rozdział, w którym wyraźnie wyrażony jest związek między Duchem a królestwem Bożym i ułożyć je genetycznie: Paweł – Synoptycy – Jan. Ukazałby się wspinały rozwój tematu. To byłoby serce rozprawy. W trzecim umieściłbym teksty, w których związek Ducha z królestwem Bożym jest pośrednim. Które to są teksty? Czy wszystkie, w których występuje *pneuma*? Wydaje mi się, że nie. Doktorantka nie dała kryterium rozpoznania tych tekstów, dlatego analizuje lub tylko parafrazuje wszystkie teksty z *pneuma*. W tej wielkiej liczbie tekstów giną te, które wprost mówią o *pneuma* – *basileia* i niemożliwa jest pogłębiona ich egzegeza. Dlatego poziom rozprawy jest nierówny: niektóre teksty są opracowane wszechstronnie

i głęboko, inne są tylko przytoczone i sparafrazowane. Autorka rozprawy bardzo często *in extenso* przytacza całe perykopy tak, że teksty przytaczają zwięzły komentarz. Można by tego uniknąć przy selekcji tekstów pośrednich. W wielu tych tekstach nie widać ścisłego związku z problemem *pneuma – basileia*.

Te uwagi krytyczne nie deprecjonują wartości rozprawy. Wnosi ona wiele ciekawego materiału do tematyki roli Ducha Świętego w ewangelizacji. Dzięki temu może zainteresować również kerymatyków.